

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
NILLO JÄÄSKINEN
της 14ης Απριλίου 2015¹

Υπόθεση C-207/14

**Hotel Sava Rogaška, gostinstvo, turizem in storitve, d.o.o.
κατά
Republika Slovenija**

[αίτηση του Vrhnovo sodišče (Σλοβενία) για την έκδοση προδικαστικής απόφασεως]

«Προσέγγιση των νομοθεσιών — Οδηγία 2009/54/ΕΚ — Άρθρο 8, παράγραφος 2 — Παράρτημα Ι — Έννοια “φυσικό μεταλλικό νερό προερχόμενο από μία και την αυτή πηγή” — Κριτήρια ερμηνείας»

I – Εισαγωγή

1. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, η κατανάλωση ιαματικών νερών πηγής έγινε ιδιαίτερα δημοφιλής και συνεχίστηκε, μετά την κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη που επακολούθησε, με τη διάθεση στο εμπόριο εμφιαλωμένου νερού. Το 1870, στην πρώτη ρεκλάμα για την πηγή φυσικού μεταλλικού νερού Perrier γινόταν λόγος για τον «βασιλιά των επιτραπέζιων νερών». Στο δίκαιο της Ένωσης, η νομοθετική ρύθμιση των φυσικών μεταλλικών νερών εντάσσεται στο πλαίσιο εγκαθιδρύσεως και διασφαλίσεως της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, με ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία των καταναλωτών.

2. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα αίτηση προδικαστικής απόφασεως αφορά την ερμηνεία της έννοιας «φυσικό μεταλλικό νερό προερχόμενο από μία και την αυτή πηγή» κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54/ΕΚ², με την οποία έγινε η κωδικοποίηση και αντικατάσταση της οδηγίας 80/777/ΕΟΚ³, της πρώτης που ρύθμιζε σε επίπεδο δικαίου της Ένωσης την αγορά των εμφιαλωμένων μεταλλικών νερών. Ειδικότερα, κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54, απαγορεύεται η διάθεση στο εμπόριο νερού προερχόμενου από μία και την αυτή πηγή υπό πολλές διαφορετικές εμπορικές επωνυμίες.

3. Αντικείμενο της κύριας δίκης είναι η διαφορά μεταξύ της επιχειρήσεως Hotel Sava Rogaška, gostinstvo, turizem in storitve, d.o.o. (στο εξής: HSR) και της Republika Slovenija (Δημοκρατίας της Σλοβενίας), η οποία εκπροσωπείται από το Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (Υπουργείο Γεωργίας και Περιβάλλοντος, στο εξής: υπουργείο), λόγω της αρνήσεως του τελευταίου να αναγνωρίσει την HSR ως δικαιούχο «φυσικού μεταλλικού νερού». Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, η εν λόγω

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 2009, σχετικά με την εκμετάλλευση και τη θέση στο εμπόριο των φυσικών μεταλλικών νερών (ΕΕ L 164, σ. 45, και διορθωτικό ΕΕ 2014, L 306, σ. 8).

3 — Οδηγία του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την εκμετάλλευση και τη θέση στο εμπόριο των φυσικών μεταλλικών νερών (ΕΕ ειδ. έκδ. 13/009, σ. 132).

άρνηση βασίζεται στο ότι δύο σημεία εξόδου, εκ των οποίων αυτό για το οποίο η HSR έχει άδεια εκμεταλλεύσεως, έχουν κοινό υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα. Ωστόσο, το νερό που αντλείται από το δεύτερο σημείο εξόδου έχει ήδη αναγνωριστεί με ιδιαίτερη επωνυμία στη Σλοβενία όπου και διατίθεται νόμιμα στο εμπόριο ως τέτοιο.

4. Η υπόθεση αυτή, η οποία ανάγεται σε τεχνικές έννοιες και παρουσιάζει ορισμένη ερμηνευτική δυσκολία λόγω της συγκρούσεως μεταξύ κριτηρίων σχετικών με τις αντικειμενικές ιδιότητες του μεταλλικού νερού, αφενός, και κριτηρίων σχετικών με την υδρογεωλογική δομή των εξόδων του νερού, αφετέρου, δίδει στο Δικαστήριο την ευκαιρία να αποφανθεί για πρώτη φορά επί της ερμηνείας της οδηγίας 2009/54 και να αποσαφηνίσει τους σκοπούς και τις αρχές που κυριάρχησαν κατά την έκδοσή της.

II – Το νομοθετικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

5. Κατά τις αιτιολογικές σκέψεις 5 και 9 της οδηγίας 2009/54:

«(5) Ο κύριος στόχος οιασδήποτε ρυθμίσεως για τα φυσικά μεταλλικά νερά θα πρέπει να είναι η προστασία της υγείας των καταναλωτών, η πρόληψη της παραπληροφόρησης των καταναλωτών και η διασφάλιση θεμιτού εμπορίου.

[...]

(9) Η λεπτομερής αναγραφή των αποτελεσμάτων της ανάλυσης ενός φυσικού μεταλλικού νερού θα πρέπει να είναι υποχρεωτική, προκειμένου να διασφαλίζεται η πληροφόρηση του καταναλωτή.»

6. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία αφορά τα νερά που προέρχονται από το έδαφος ενός κράτους μέλους και αναγνωρίζονται από την αρμόδια αρχή αυτού του κράτους μέλους ως φυσικά μεταλλικά νερά ανταποκρινόμενα στις διατάξεις του τμήματος I του παραρτήματος I.»

7. Το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54 ορίζει τα εξής:

«Απαγορεύεται η διάθεση στο εμπόριο ενός φυσικού μεταλλικού νερού προερχόμενου από μία και την αυτή πηγή υπό πολλές διαφορετικές εμπορικές επωνυμίες.»

8. Το παράρτημα I της οδηγίας 2009/54 περιλαμβάνει στο τμήμα I, υπό τον τίτλο «Ορισμός», τα ακόλουθα σημεία:

«1. Ως «φυσικό μεταλλικό νερό» νοείται το μικροβιολογικά υγιεινό νερό, κατά την έννοια του άρθρου 5, που προέρχεται από ένα υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα [στη γαλλική: nappe] ή ένα υπόγειο στρώμα και αναβλύζει από [...] μια ή περισσότερες φυσικές ή τεχνικές, μετά από γεώτρηση, εξόδους μιας πηγής.

Το φυσικό μεταλλικό νερό διακρίνεται σαφώς από το σύνηθες πόσιμο νερό:

α) από τη φυσιολογική του σύσταση, που χαρακτηρίζεται από την περιεκτικότητά του σε ανόργανα άλατα, ιχνοστοιχεία ή άλλα συστατικά και σε μερικές περιπτώσεις από ορισμένα αποτελέσματα·

β) από τη φυσική καθαρότητά του,

χαρακτηριστικά που και τα δύο έχουν διατηρηθεί ανέπαφα λόγω της υπόγειας προέλευσης αυτού του νερού, το οποίο είναι προστατευμένο από κάθε κίνδυνο ρυπάνσεως [...]

[...]

3. Η σύσταση, η θερμοκρασία και τα άλλα ουσιώδη χαρακτηριστικά του φυσικού μεταλλικού νερού πρέπει να παραμένουν σταθερά μέσα στο πλαίσιο των φυσικών διακυμάνσεων. Ειδικότερα, δεν πρέπει να μεταβάλλονται από τις ενδεχόμενες διακυμάνσεις της παροχής.

[...]»

9. Η οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων⁴, καθορίζει ένα πλαίσιο για την κοινή διαχείριση και προστασία των υδάτων το οποίο δεν βασίζεται στα εθνικά σύνορα ή τις εθνικές πολιτικές, αλλά στους υδρολογικούς σχηματισμούς, δηλαδή ανά λεκάνη απορροής, σε μια προοπτική βιώσιμης αναπτύξεως. Σε επίπεδο ορολογίας, το άρθρο 2 της οδηγίας προβλέπει μια σύνθετη δομή ορισμών εξαιρετικά τεχνικού χαρακτήρα, όπως υδροφόρος ορίζοντας [στη γαλλική: *aquifère*] ή σύστημα υπόγειων υδάτων.

Το εθνικό δίκαιο

10. Η οδηγία 80/777, η οποία αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2009/54, μεταφέρθηκε στο σλοβενικό δίκαιο κυρίως με την κανονιστική απόφαση περί φυσικών μεταλλικών νερών, νερών από πηγές και επιτραπέζιων νερών⁵. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της εν λόγω κανονιστικής αποφάσεως προβλέπει ότι μεταλλικό νερό είναι το νερό το οποίο, πέραν ορισμένων προϋποθέσεων περί μικροβιολογικής υγιεινής, πληροί, μεταξύ άλλων, την προϋπόθεση ότι προέρχεται από υδροφόρο ορίζοντα προστατευόμενο από οποιαδήποτε μόλυνση και αναβλύζει από μία ή περισσότερες φυσικές ή τεχνικές, μετά από γεώτρηση, εξόδους μιας πηγής. Το άρθρο 12, παράγραφος 4, της κανονιστικής αποφάσεως ορίζει ότι το φυσικό μεταλλικό νερό που προέρχεται από μία και την αυτή πηγή δύναται να διατεθεί στο εμπόριο υπό ένα μόνον εμπορικό σήμα.

III – Τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης, τα προδικαστικά ερωτήματα και η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία

11. Από τη δικογραφία προκύπτει ότι, στις 18 Ιουλίου 2011, η HSR υπέβαλε στο υπουργείο αίτηση για την αναγνώριση στη Σλοβενία της εμπορικής επωνυμίας «ROI Roitschocrene» για το φυσικό μεταλλικό νερό που αντλείται από το σημείο εξόδου «RgS-2/88».

12. Με απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2012, το υπουργείο απέρριψε την εν λόγω αίτηση με την αιτιολογία ότι ένα φυσικό μεταλλικό νερό προερχόμενο από μία και την αυτή πηγή, δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 4, της κανονιστικής αποφάσεως και του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54, δύναται να διατίθεται στο εμπόριο υπό μία μόνον εμπορική επωνυμία και ότι ένα

4 — ΕΕ L 327, σ. 1. Οδηγία όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2009/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009 (ΕΕ L 140, σ. 114, στο εξής: οδηγία-πλαίσιο). Διευκρινίζεται ότι η οδηγία αυτή συμπληρώθηκε από την οδηγία 2006/118/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση (ΕΕ L 372, σ. 19).

5 — Pravidlnik o naravni mineralni vodi, izvirski vodi in namizni vodi (Uradni list RS, n° 50/04 της 6ης Μαΐου 2004), όπως τροποποιήθηκε με την Pravidlnik o spremembah in dopolnitvah Pravidlnika o naravni mineralni vodi, izvirski vodi in namizni vodi (Uradni list RS, n° 75/05 της 9ης Αυγούστου 2005, στο εξής: κανονιστική απόφαση).

φυσικό μεταλλικό νερό αντλούμενο από τον ίδιο υδροφόρο ορίζοντα με το επίμαχο νερό, αλλά από άλλο σημείο εξόδου (το αποκαλούμενο «V-3/66-70»), είχε ήδη αναγνωριστεί ως φυσικό μεταλλικό νερό υπό την εμπορική επωνυμία «Donat Mg» με απόφαση της 3ης Ιουλίου 2001 και διετίθετο στο εμπόριο ως τέτοιο.

13. Η HSR άσκησε προσφυγή με την οποία ζητούσε την ακύρωση της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του Upravno sodišče (διοικητικό πρωτοδικείο), υποστηρίζοντας αφενός, ότι από το σημείο εξόδου «RgS-2/88» δεν παράγεται νερό ίδιο με αυτό του σημείου εξόδου «V-3/66-70» και, αφετέρου, ότι πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των όρων «πηγή» και «υδροφόρος ορίζοντας». Μετά την απόρριψη της εν λόγω προσφυγής, η HSR άσκησε αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, υποστηρίζοντας κυρίως ότι το διοικητικό πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα την έννοια «πηγή» που απαντά στο άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54.

14. Στην αίτησή του προδικαστικής αποφάσεως, το Vrhovno sodišče (Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβενίας) αναφέρει ότι τα σημεία εξόδου «V-3/66-70» και «RgS-2/88» έχουν κοινό υδροφόρο ορίζοντα ή κοινό υπόγειο στρώμα⁶. Επιπροσθέτως, επισημαίνει ότι το φυσικό μεταλλικό νερό Donat Mg έχει καταχωριστεί στο μητρώο των φυσικών μεταλλικών νερών τα οποία αναγνωρίζονται από τη Δημοκρατία της Σλοβενίας καθώς και στον κατάλογο φυσικών μεταλλικών νερών αναγνωρισμένων από τα κράτη μέλη⁷, ενώ ως πηγή αναφέρεται η πηγή Donat⁸.

15. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στη φράση «φυσικό μεταλλικό νερό προερχόμενο από μία και την αυτή πηγή» κατά το άρθρο 8 της οδηγίας 2009/54. Παρατηρεί ότι η εν λόγω οδηγία δεν περιέχει ορισμό της έννοιας «πηγή», καίτοι αυτή χρησιμοποιείται επανειλημμένως στην εν λόγω οδηγία. Λόγω των αποκλίσεων στις γλωσσικές αποδόσεις του ορισμού «φυσικό μεταλλικό νερό» που διατυπώνεται στο παράρτημα I, κεφάλαιο I, σημείο 1, της ίδιας οδηγίας, η φράση αυτή επιδέχεται πολλές ερμηνείες. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Vrhovno sodišče αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Πρέπει το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας [2009/54] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ως “φυσικό μεταλλικό νερό προερχόμενο από μία και την αυτή πηγή”:
- α) νοείται το νερό το οποίο προέρχεται από το ίδιο και μοναδικό σημείο εξόδου, όχι όμως το νερό το οποίο αντλείται από διαφορετικά σημεία εξόδου, μολονότι πρόκειται για νερό η πηγή του οποίου βρίσκεται στον αυτό υδροφόρο ορίζοντα του αυτού συστήματος υπόγειων υδάτων, σύμφωνα με τον ορισμό που δίδει στις έννοιες “υδροφόρος ορίζοντας” και “σύστημα υπόγειων υδάτων” η [οδηγία-πλαίσιο];
  - β) νοείται το νερό το οποίο προέρχεται από το ίδιο και μοναδικό σημείο εξόδου, όχι όμως το νερό το οποίο αντλείται από διαφορετικά σημεία εξόδου, μολονότι πρόκειται για νερό ή πηγή που βρίσκεται στον αυτό υδροφόρο ορίζοντα του αυτού συστήματος υπόγειων υδάτων, σύμφωνα με τον ορισμό που δίδει στις έννοιες “υδροφόρος ορίζοντας” και “σύστημα υπογείων υδάτων” η [οδηγία-πλαίσιο], λαμβανομένων υπόψη επίσης περιστάσεων όπως η απόσταση μεταξύ των σημείων εξόδου, το βάθος τους, η ειδική ποιότητα του νερού

6 — Από τις παρατηρήσεις της HSR προκύπτει ότι η HSR αντλεί από το σημείο εξόδου «RgS-2/88» φυσικό μεταλλικό νερό από βάθος 274 μέτρων. Η εταιρία Droga Kolinska d.d. (στο εξής: Droga Kolinska) αντλεί φυσικό μεταλλικό νερό από το σημείο εξόδου «Donat Mg V-3/66-70» από βάθος 606 μέτρων. Τα σημεία εξόδου απέχουν μεταξύ τους πάνω από 5 χιλιόμετρα.

7 — ΕΕ 2013, C 95, σ. 38.

8 — Από τη δικογραφία προκύπτει ότι με απόφαση της 3ης Ιουλίου 2001 το υπουργείο αναγνώρισε το αντλούμενο από τα σημεία εξόδου «RgS-2/88» και «V-3/66-70» νερό ως φυσικό μεταλλικό νερό υπό την εμπορική επωνυμία «Donat Mg», μολονότι η εταιρία που ορίζεται ως δικαιούχος βάσει της εν λόγω αποφάσεως, η Droga Kolinska, δεν έχει άδεια εκμεταλλεύσεως του αντλούμενου από το σημείο εξόδου RgS-2/88 νερού, καθώς η άδεια αυτή έχει χορηγηθεί στην HSR δυνάμει αποφάσεως της 14ης Φεβρουαρίου 2008. Συνεπώς, η Droga Kolinska δεν μπορεί να διαθέσει το εν λόγω νερό υπό την εμπορική επωνυμία «Donat Mg».

το οποίο προέρχεται από το εκάστοτε σημείο εξόδου (επί παραδείγματι η χημική και μικροβιολογική σύσταση του νερού), η υδραυλική σύνδεση μεταξύ των σημείων εξόδου, το κλείσιμο ή το άνοιγμα του υδροφόρου ορίζοντα;

- γ) νοείται το σύνολο των υδάτων τα οποία διαθέτουν την πηγή τους στον αυτό υδροφόρο ορίζοντα του αυτού συστήματος υπογείων υδάτων, σύμφωνα με τον ορισμό που δίδει στις έννοιες “υδροφόρος ορίζοντας” και “σύστημα υπογείων υδάτων” η [οδηγία-πλαίσιο], ανεξαρτήτως του ότι τα ύδατα φτάνουν στην επιφάνεια της γης από περισσότερα σημεία εξόδου;
- δ) νοείται το σύνολο των υδάτων τα οποία διαθέτουν την πηγή τους στον αυτό υδροφόρο ορίζοντα του αυτού συστήματος υπογείων υδάτων, σύμφωνα με τον ορισμό που δίδει στις έννοιες “υδροφόρος ορίζοντας” και “σύστημα υπογείων υδάτων” η [οδηγία-πλαίσιο], ανεξαρτήτως του ότι τα ύδατα φτάνουν στην επιφάνεια της γης από περισσότερα σημεία εξόδου, λαμβανομένων υπόψη επίσης περιστάσεων όπως η απόσταση μεταξύ των σημείων εξόδου, το βάθος τους, η ειδική ποιότητα του νερού το οποίο προέρχεται από το εκάστοτε σημείο εξόδου (επί παραδείγματι η χημική και μικροβιολογική σύσταση του νερού), η υδραυλική σύνδεση μεταξύ των σημείων εξόδου, το κλείσιμο ή το άνοιγμα του υδροφόρου ορίζοντα;
- 2) Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατόν να δοθεί καταφατική απάντηση σε κάποια από τις περιπτώσεις του πρώτου ερωτήματος, πρέπει η ερμηνεία της έννοιας “φυσικό μεταλλικό νερό προερχόμενο από μία και την αυτή πηγή” να βασιστεί σε κριτήρια όπως η απόσταση μεταξύ των σημείων εξόδου, το βάθος τους, η ειδική ποιότητα του νερού το οποίο προέρχεται από το εκάστοτε σημείο εξόδου, η υδραυλική σύνδεση μεταξύ των σημείων εξόδου, το κλείσιμο ή το άνοιγμα του υδροφόρου ορίζοντα;»

16. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 25 Απριλίου 2014. Η HSR, η Σλοβενική, η Τσεχική και η Ελληνική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις. Η HSR, η Σλοβενική και η Ελληνική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή συμμετείχαν στην επ’ ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη στις 4 Μαρτίου 2015.

IV – Ανάλυση

Επί της εξετάσεως των προδικαστικών ερωτημάτων

17. Με τα ερωτήματά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με την ερμηνεία της απαγορεύσεως που διατυπώνεται στο άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54, δυνάμει της οποίας απαγορεύεται η διάθεση στο εμπόριο «ενός φυσικού μεταλλικού νερού προερχόμενου από μία και την αυτή πηγή» υπό πολλές διαφορετικές εμπορικές επωνυμίες. Ενώ το αιτούν δικαστήριο θέτει τα ερωτήματα υπό τη μορφή σειράς ερμηνευτικών παραλλαγών, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα ερωτήματα αυτά εστιάζουν σε μία και την αυτή έννοια. Έτσι, παρά τη διάρθρωσή τους, προτείνω, όπως και όλοι οι μετέχοντες στη διαδικασία που κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις στην παρούσα υπόθεση, την από κοινού εξέτασή τους.

Επί της νομοθεσίας περί φυσικού μεταλλικού νερού στο δίκαιο της Ένωσης

18. Από τη δικογραφία προκύπτει ότι η κύρια δυσκολία την οποία αντιμετώπισε το αιτούν δικαστήριο έγκειται στο ότι η οδηγία 2009/54 δεν περιέχει ορισμό της έννοιας «πηγή» και ότι ως εκ τούτου η έννοια αυτή επιδέχεται πολλές ερμηνείες. Εάν ο κύριος σκοπός είναι η αποφυγή της παραπληροφόρησης του καταναλωτή, η έννοια «την αυτή πηγή» θα πρέπει να περιοριστεί στην

έννοια «ίδιο σημείο εξόδου». Στην περίπτωση αυτή, μόνον το νερό που αντλείται από το ίδιο σημείο εξόδου, με ίδια χημική και μικροβιολογική σύσταση, εμπίπτει στην έννοια αυτή. Αντίθετα, εάν γίνει δεκτή μια ευρεία ερμηνεία, πρέπει να θεωρηθεί ότι η έννοια «την αυτή πηγή» περιλαμβάνει το νερό που αντλείται από διαφορετικά σημεία εξόδου με κοινό υδροφόρο ορίζοντα κατά την έννοια της οδηγίας-πλαisiού⁹.

19. Επομένως, πρέπει να καθοριστεί κατ' αρχάς το πεδίο της επίμαχης ερμηνείας.

20. Πρέπει να υπομνησθεί ότι η πραγματοποίηση της εναρμονίσεως στον τομέα της εμπορίας του εμφιαλωμένου νερού υπήρξε μια διαδικασία ιδιαίτερα μακρόχρονη και σύνθετη στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς. Το κύριο σημείο προστριβής μεταξύ των κρατών μελών αφορούσε τη διάσταση απόψεων γύρω από την ίδια την έννοια του φυσικού μεταλλικού νερού¹⁰. Έτσι, ενώ το θέμα της προσεγγίσεως των νομοθετικών διατάξεων στον τομέα των τροφίμων και των ποτών είχε τεθεί ήδη από το τέλος της δεκαετίας του 1950, αντίθετα, η οδηγία που αποσκοπούσε στην εναρμόνιση της εκμεταλλεύσεως και της θέσεως στο εμπόριο των μεταλλικών νερών δεν εκδόθηκε παρά μόνον το 1980¹¹. Σε διεθνές επίπεδο, η ίδια αντιπαράθεση ανέκυψε και κατά τις συζητήσεις για την υιοθέτηση του Codex alimentarius¹².

21. Η οδηγία 80/777 αφορούσε την εκμετάλλευση και τη θέση στο εμπόριο ειδών που προορίζονται για την διατροφή του ανθρώπου, επιμένοντας ιδιαίτερα στην ανάγκη προστασίας τους από τους κινδύνους μόλυνσεως, αφής στιγμής διακυβεύεται η δημόσια υγεία. Αφετέρου, προστάτευε τα δικαιώματα του καταναλωτή διασφαλίζοντάς του, χάρις στην εμφιάλωση στην πηγή και στη χρήση κατάλληλου πάματος, ότι το υγρό θα διατηρεί τα χαρακτηριστικά που δικαιολογούσαν την αναγνώρισή του ως μεταλλικό νερό¹³. Ως διάδοχος της οδηγίας 80/777, η οδηγία 2009/54 επαναλαμβάνει, σε γενικές γραμμές, τις ίδιες κατευθύνσεις.

22. Η οδηγία 2009/54, η οποία εκδόθηκε βάσει του άρθρου 95 ΕΚ (άρθρο 114 ΣΛΕΕ), εντάσσεται στο πλαίσιο της προσεγγίσεως των νομοθεσιών που έχουν ως αντικείμενο την εγκαθίδρυση και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς στον τομέα των τροφίμων¹⁴. Κρίσιμη για την ερμηνεία της εν λόγω οδηγίας είναι η αιτιολογική σκέψη 5, σύμφωνα με την οποία οποιαδήποτε ρύθμιση για τα φυσικά μεταλλικά

9 — Κατά το άρθρο 2, σημείο 11, της οδηγίας-πλαisiού, ο υδροφόρος ορίζοντας ορίζεται ως «υπόγειο στρώμα ή στρώματα βράχων ή άλλες γεωλογικές στοιβάδες επαρκώς πορώδεις και διαπερατές ώστε να επιτρέπουν είτε σημαντική ροή υπόγειων υδάτων είτε την άντληση σημαντικών ποσοτήτων υπόγειων υδάτων». Κατά το άρθρο 2, σημείο 12, της οδηγίας-πλαisiού, η έννοια «σύστημα υπόγειων υδάτων» αντιστοιχεί σε «συγκεκριμένο όγκο υπόγειων υδάτων εντός ενός ή περισσότερων υδροφόρων οριζόντων».

10 — Επί τάπητος τέθηκε ένα «λατινικό» μοντέλο όπου η παρέμβαση του Κράτους σχετικά με την κατηγοριοποίηση στηρίζεται σε επιστημονική πραγματογνωμοσύνη και όπου η διάθεση προϊόντων στο εμπόριο απαιτεί προηγούμενη άδεια. Κατά το γερμανικό μοντέλο, οι επιχειρήσεις ενεργούν βάσει τομεακών συμβάσεων με μόνη βάση τη χημική σύσταση του προϊόντος (περιεκτικότητα σε ανόργανα συστατικά). Αντίθετα, σύμφωνα με το βρετανικό μοντέλο, εναπόκειται κυρίως στον καταναλωτή να κάνει την καλύτερη επιλογή μεταξύ των διαφόρων προϊόντων που διατίθενται στην αγορά. Συναφώς, βλ. Marty, N., «La construction d'un marché européen des eaux embouteillées: enjeux, acteurs et déroulement des négociations de la directive 80/777 sur les eaux minérales (années 1950-années 1980)», *Revue d'histoire de l'intégration européenne*, vol. 19, 2013, n. 2, σ. 227 έως 242.

11 — Για μια λεπτομερή ιστορική περιγραφή, βλ. Marty, N., όπ.π.

12 — Doussin, J.-P., *Les eaux minérales dans le Codex alimentarius, Un choc des cultures*. Annales des Mines, mai 1998, σ. 30. Η Επιτροπή του Codex alimentarius, που συστήθηκε το 1963 από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) και την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (Π.Ο.Υ.), θεσπίζει προδιαγραφές για τα τρόφιμα, κατευθυντήριες γραμμές και διεθνείς και εναρμονισμένους κώδικες χρήσεων με σκοπό την προστασία των καταναλωτών και τη διασφάλιση θεμιτών πρακτικών στο εμπόριο των τροφίμων. Βλ. <http://www.codexalimentarius.org/codex-home/fr/>.

13 — Η οδηγία 80/777 εκδόθηκε με σκοπό, ακριβώς, την άρση των εμποδίων που παρεμβάλλονταν στην εμπορία αυτών των ποτών και τη διευκόλυνση της λειτουργίας της κοινής αγοράς. Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα D. Ruiz-Jarabo Colomer στην υπόθεση Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-463/01, EU:C:2004:290, σημείο 56).

14 — Επισημαίνεται ότι κατά τη διατύπωση του άρθρου 1 του κανονισμού (ΕΚ) 1924/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τους ισχυρισμούς διατροφής και υγείας που διατυπώνονται στα τρόφιμα (ΕΕ L 404, σ. 9, και διορθωτικό ΕΕ 2007, L 12, σ. 3), ο κανονισμός αυτός εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των διατάξεων της οδηγίας 80/777. Η σχέση μεταξύ των δύο αυτών νομοθετικών πράξεων αποτελεί ένα από τα νομικά ερωτήματα που ανέκυψαν στο πλαίσιο της υποθέσεως Neptune Distribution, (C-157/14), η οποία εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου.

νερά θα πρέπει να έχει ως κύριο στόχο την προστασία της υγείας των καταναλωτών και την πρόληψη της παραπληροφόρησης καθώς και τη διασφάλιση θεμιτών εμπορικών συναλλαγών. Πράγματι, όπως τονίζει η Ελληνική Κυβέρνηση, η εν λόγω αιτιολογική σκέψη προστέθηκε στη ratio legis της οδηγίας 2009/54 στο πλαίσιο της αναδιατυπώσεως της οδηγίας 80/777.

23. Είναι βεβαίως γεγονός ότι το ζήτημα του πόσιμου νερού, και ειδικότερα του εμφιαλωμένου νερού, διέπεται από διατομεακές ρυθμίσεις. Πρόκειται για διάφορες πράξεις, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται ιδίως η οδηγία περί της ποιότητας του πόσιμου νερού¹⁵, η οδηγία περί καθορισμού των συστατικών των φυσικών μεταλλικών νερών που ενδέχεται να παρουσιάζουν κίνδυνο για τη δημόσια υγεία¹⁶ και η οδηγία περί της έννοιας των νερών με θεραπευτικές ιδιότητες¹⁷. Όσον αφορά ειδικότερα τους κανόνες σημάσεως, η οδηγία 2009/54 περιλαμβάνει συμπληρώματα και παρεκκλίσεις σε σχέση με τους γενικούς κανόνες περί σημάσεως των τροφίμων¹⁸.

24. Ωστόσο, λόγω των αποκλίσεων που παρατηρούνται μεταξύ των σκοπών και του ρυθμιστικού αντικειμένου των εν λόγω νομοθετημάτων, φρονώ ότι η απουσία στην οδηγία 2009/54 νομικού ορισμού της έννοιας «πηγή» δεν καθιστά επιτακτική την προσφυγή στους ορισμούς της οδηγίας-πλαίσου. Μια τέτοια επιλογή θα μπορούσε να αποτελεί ακόμη και νομικό σφάλμα.

25. Πράγματι, όπως έχει υπογραμμίσει το Δικαστήριο, η οδηγία-πλαίσιο εκδόθηκε βάσει του άρθρου 175, παράγραφος 1, ΕΚ (νυν άρθρο 192 ΣΛΕΕ). Θέτει κοινές αρχές και ένα γενικό πλαίσιο δράσεως για την προστασία των υδάτων και εξασφαλίζει τον συντονισμό, την ενσωμάτωση, καθώς και, πιο μακροπρόθεσμα, την ανάπτυξη των γενικών αρχών και δομών για την προστασία και τη βιώσιμη χρησιμοποίηση των υδάτων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁹. Η οδηγία-πλαίσιο δεν αποβλέπει, πάντως, στην πλήρη εναρμόνιση της νομοθεσίας των κρατών μελών στον τομέα των υδάτων²⁰. Από την αιτιολογική της σκέψη 19 συνάγεται ότι στοχεύει στη διατήρηση και τη βελτίωση του υδάτινου περιβάλλοντος στην Ένωση. Αυτός ο οικολογικός φύσεως σκοπός συνδέεται κυρίως με την ποιότητα των επίμαχων υδάτων²¹.

26. Βεβαίως, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι όροι προερχόμενοι από διαφορετικές οδηγίες μπορούν να προσδιορίζουν, στην πραγματικότητα, το ίδιο φυσικό φαινόμενο, στο μέτρο που όροι όπως «υδροφόρος ορίζοντας» κατά την οδηγία 2000/60, «υπόγειο στρώμα» ή «υπόγειος υδροφόρος ορίζοντας» κατά την οδηγία 2009/54 αποσκοπούν όλοι στο να περιγράψουν ένα είδος υπόγειας συσσωρεύσεως νερού. Ωστόσο, ο ασαφής χαρακτήρας της σχέσεως μεταξύ των εν λόγω εννοιών δεν συνηγορεί υπέρ της απευθείας προσφυγής στις τεχνικές έννοιες της οδηγίας-πλαίσου προς τον σκοπό της ερμηνείας της οδηγίας 2009/54.

15 — Οδηγία 80/778/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1980, περί της ποιότητας του πόσιμου νερού (ΕΕ 15/001, σ. 255), η οποία καταργήθηκε με την οδηγία 98/83/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Νοεμβρίου 1998, σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης (ΕΕ L 330, σ. 32), όπως έχει τροποποιηθεί.

16 — Οδηγία 2003/40/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 2003, για τον καθορισμό του καταλόγου, των οριακών τιμών συγκεντρώσεων και των ενδείξεων για την επισήμανση των συστατικών των φυσικών μεταλλικών νερών, καθώς και των όρων χρήσης του εμπλουτισμένου με όζον αέρα στην κατεργασία ορισμένων φυσικών μεταλλικών νερών και νερών πηγής (ΕΕ L 126, σ. 34).

17 — Οδηγία 2001/83/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Νοεμβρίου 2001, περί κοινοτικού κώδικος για τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση (ΕΕ L 311, σ. 67).

18 — Οδηγία 2000/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 2000, για προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση, την παρουσίαση και τη διαφήμιση των τροφίμων (ΕΕ L 109, σ. 29). Βλ. αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας 2009/54.

19 — Ως προς την πολυπλοκότητα του ίδιου του αντικειμένου της οδηγίας-πλαίσου, βλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland (C-461/13, EU:C:2014:2324).

20 — Απόφαση Επιτροπής κατά Λουξεμβούργου (C-32/05, EU:C:2006:749, σκέψη 41).

21 — Απόφαση Επιτροπής κατά Γερμανίας (C-525/12, EU:C:2014:2202, σκέψη 51).

27. Τέλος, επισημαίνω ότι τα ερωτήματα που έχουν τεθεί στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης και τα οποία αφορούν την πρακτική των εθνικών αρχών σε θέματα χορηγήσεως αδειών αντλήσεως φυσικού μεταλλικού νερού δεν έχουν σχέση με τη ζητούμενη ερμηνεία, υπό την έννοια ότι δεν δύνανται να επηρεάσουν την ερμηνεία της ίδιας της έννοιας «φυσικό μεταλλικό νερό προερχόμενο από μία και την αυτή πηγή» κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54.

28. Συνεπώς, η ερμηνεία του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54 πρέπει να γίνει υπό το πρίσμα των ανωτέρω διαπιστώσεων.

Η φράση «φυσικό μεταλλικό νερό προερχόμενο από μία και την αυτή πηγή» κατά την έννοια του άρθρου 8 της οδηγίας 2009/54

1. Επί της προσεγγίσεως στην οποία θα στηριχθεί η επίμαχη ερμηνεία

29. Κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54, απαγορεύεται η διάθεση στο εμπόριο ενός φυσικού μεταλλικού νερού προερχόμενου από μία και την αυτή πηγή υπό πολλές διαφορετικές εμπορικές ονομασίες. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι το άρθρο 8 της οδηγίας 2009/54 δεν έχει υποστεί κάποια τροποποίηση σε σχέση με τη διατύπωσή του στην πρόταση της οδηγίας 80/777 που υπέβαλε η Επιτροπή το 1970²². Επομένως πρόκειται για μια διάταξη εξίσου διαχρονική όσο και λακωνική.

30. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το γράμμα της, οι σκοποί που επιδιώκει και το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται, ενώ το ιστορικό θεσπίσεως της διατάξεως μπορεί επίσης να περιλαμβάνει στοιχεία χρήσιμα για την ερμηνεία της²³.

31. Συναφώς επισημαίνω ότι, εν προκειμένω, η ερμηνεία της φράσεως «την αυτή πηγή» αναδεικνύει μιαν ορισμένη σύγκρουση μεταξύ των αντικειμενικών ιδιοτήτων του μεταλλικού νερού, αφενός, και των υδρογεωλογικών χαρακτηριστικών που αφορούν τη διαδρομή του προς την επιφάνεια του εδάφους, αφετέρου. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο εάν πρέπει να ληφθούν υπόψη, ιδίως, η απόσταση μεταξύ των σημείων εξόδου, η ειδική ποιότητα του νερού, η υδραυλική σύνδεση των σημείων εξόδου και το βάθος αυτών. Στη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο διατυπώνονται πολυάριθμες απόψεις σχετικά με τα εν λόγω ζητήματα. Ιδίως η HSR επιμένει στην διαφορά μεταξύ της έννοιας της πηγής και αυτής του υδροφόρου ορίζοντα.

32. Κατ' εμέ, μια τέτοια τεχνικής φύσεως αντιπαράθεση καθιστά την ζητούμενη ερμηνεία ασκόπως αόριστη. Για να διασαφηνιστεί το περιεχόμενο του άρθρου 8 της οδηγίας 2009/54, φρονώ ότι πρέπει να ληφθεί ως αφετηρία η έννοια-κλειδί της οδηγίας 2009/54, ήτοι η έννοια του φυσικού μεταλλικού νερού, σε συνδυασμό με τον πρωταρχικό σκοπό της εν λόγω οδηγίας που είναι η προστασία των καταναλωτών. Εκκινώντας από αυτή την αφετηρία μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η σημασία των υδρολογικών στοιχείων μπορεί να θεωρηθεί, για τους σκοπούς της ερμηνείας της έννοιας «την αυτή πηγή», ως συμπληρωματική.

22 — JO 1970, C 69, σ. 14.

23 — Βλ., ιδίως, απόφαση Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-583/11 P, EU:C:2013:625, σκέψη 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

2. Επί της έννοιας του φυσικού μεταλλικού νερού υπό το πρίσμα του σκοπού της προστασίας των καταναλωτών

33. Με τη φράση «φυσικό μεταλλικό νερό», κατά την έννοια του παραρτήματος I, τμήμα I, σημείο 1, της οδηγίας 2009/54, ο νομοθέτης της Ένωσης εννοούσε το «μικροβιολογικά υγιεινό νερό²⁴ που προέρχεται από έναν υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα ή ένα υπόγειο στρώμα και αναβλύζει από [...] μία ή περισσότερες φυσικές ή τεχνικές, μετά από γεώτρηση, εξόδους μιας πηγής». Ο επίμαχος ορισμός διαρθρώνεται σωρευτικά σε δύο επίπεδα, αφενός, την προέλευση του φυσικού μεταλλικού νερού και, αφετέρου, την ανάβλυση του νερού. Εξάλλου, κατά το γράμμα του εν λόγω σημείου 1, το φυσικό μεταλλικό νερό διακρίνεται σε σχέση με το σύνηθες πόσιμο νερό από τη φυσιολογική του σύσταση και τη φυσική καθαρότητά του.

34. Ωστόσο, στο πλαίσιο της ερμηνείας της έννοιας «πηγή», διαπιστώνεται ότι ορισμός αυτός δεν είναι απαλλαγμένος αμφιβολιών, ιδίως συγκρινόμενος με άλλες γλωσσικές αποδόσεις²⁵ και ιδίως τις αποδόσεις στις οποίες οι έννοιες της προελεύσεως και της αναβλύσεως του νερού αλληλεπικαλύπτονται, όπως στην περίπτωση της αποδόσεως στη σλοβενική γλώσσα²⁶.

35. Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, αν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των γλωσσικών αποδόσεων διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, η επίμαχη διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται σε συνάρτηση με την όλη οικονομία και τον σκοπό της κανονιστικής ρυθμίσεως στην οποία εντάσσεται²⁷.

36. Όπως έχω ήδη επισημάνει, ο νομοθέτης δίνει ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των καταναλωτών. Ο σκοπός αυτός αντανακλάται στην οδηγία 2009/54 σε πολλά επίπεδα. Πρώτον, όσον αφορά την αλληλεπίδραση με τον σκοπό της ελεύθερης κυκλοφορίας των φυσικών μεταλλικών νερών, η οδηγία επιβάλλει, αφενός, την έκδοση κοινών κανόνων οι οποίοι εφαρμόζονται σχετικά με τις προϋποθέσεις που απαιτούνται από μικροβιολογικής απόψεως ώστε να χαρακτηριστεί ένα νερό ως μεταλλικό και, αφετέρου, ένα σύστημα αναγνωρίσεως από την αρμόδια αρχή κράτους μέλους του νερού που πληροί τις επιταγές της οδηγίας. Δεύτερον, όσον αφορά την αλληλεπίδραση με τον σκοπό της προστασίας της υγείας των καταναλωτών, η οδηγία 2009/54 ορίζει υποχρεώσεις σχετικά με τη μνεία της αναλυτικής συστάσεως ενός φυσικού μεταλλικού νερού σε σχέση με τις υποχρεώσεις τις σχετικές με τη σήμανση γενικά²⁸. Στο πλαίσιο αυτό, η οδηγία προβλέπει επίσης επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση των κινδύνων για τη δημόσια υγεία. Τρίτον, όσον αφορά την αλληλεπίδραση με τον σκοπό διασφαλίσεως των θεμιτών εμπορικών συναλλαγών και της προλήψεως της παραπληροφόρησεως των καταναλωτών²⁹, η οδηγία 2009/54 επιμένει στην ταυτοποίηση της μοναδικής προελεύσεως του φυσικού μεταλλικού νερού, η οποία εκφράζεται με την απαγόρευση που απορρέει από το άρθρο 8, παράγραφος 2.

24 — Κατά την έννοια του άρθρου 5 της οδηγίας 2009/54, το οποίο, σε συνδυασμό με το παράρτημα I, τμήμα III, της εν λόγω οδηγίας, αφορά την ένδειξη της ολικής περιεκτικότητας ενός φυσικού μεταλλικού νερού σε μικροοργανισμούς.

25 — Στην αγγλική γλώσσα: «*originating in an underground water table or deposit and emerging from a spring tapped at one or more natural or bore exits*», στην ιταλική γλώσσα: «*un'acqua microbiologicamente pura, la quale abbia per origine una falda o un giacimento sotterranei e provenga da una sorgente con una o più emergenze naturali o perforate*», και στη φινλανδική γλώσσα: «*vettä, jonka alkuperä on maanalainen vesikerrostuma tai -varasto ja joka tulee esille lähteestä, josta sitä otetaan yhden tai useamman luontaisen tai poratun ulostulopaikan kautta*».

26 — Στη γερμανική γλώσσα: «*das seinen Ursprung in einem unterirdischen Quellvorkommen hat und aus einer oder mehreren natürlichen oder künstlich erschlossenen Quellen gewonnen wird*», στην πολωνική γλώσσα: «*pochodząca ze złoza podziemnego lub poziomu wodonośnego i wydobywana z tych źródeł jednym lub kilkoma ujęciami naturalnymi lub wierconymi*», και στη σλοβενική γλώσσα: «*ki ima svoj izvor v podzemnem vodnem viru in izteka ali se črpa na izviru iz enega ali več naravnih iztokov ali vrtin*».

27 — Βλ. ιδίως απόφαση Ελεύθερη τηλεόραση και Γιαννίκος (C-52/10, EU:C:2011:374, σκέψεις 23 και 24).

28 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας 2009/54 και τη σύνδεση που γίνεται με την οδηγία 2000/13.

29 — Αυτή η προστατευτική υπέρ των καταναλωτών και του θεμιτού εμπορίου προσέγγιση απορρέει επίσης από την αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας 2009/54, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 2, αυτής, για τις εγγυήσεις σχετικά με τις πληροφορίες που προορίζονται για τους καταναλωτές σε σχέση με τη σύσταση του μεταλλικού νερού.

37. Επισημαίνω ότι, στο σύνολό του, το άρθρο 8 της οδηγίας 2009/54 εστιάζει στην προβληματική της εμπορικής επωνυμίας υπό την έννοια της ενδείξεως της γεωγραφικής προελεύσεως του νερού. Έτσι, το άρθρο 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει, ιδίως, ότι στο κείμενο της εμπορικής επωνυμίας μπορεί να περιληφθεί όνομα τοποθεσίας εφόσον πρόκειται για φυσικό μεταλλικό νερό το οποίο προέρχεται από πηγή που αποτελεί αντικείμενο εκμεταλλεύσεως στον τόπο που υποδεικνύεται από την εν λόγω εμπορική επωνυμία. Ομοίως, η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου απαγορεύει τη διάθεση στο εμπόριο νερού που προέρχεται από μία και την αυτή πηγή υπό πολλές διαφορετικές εμπορικές επωνυμίες. Τέλος, το άρθρο 8, παράγραφος 3, της οδηγίας 2009/54 αναδεικνύει το ζήτημα της ορθής ταυτοποίησης της πηγής και του τόπου εκμεταλλεύσεως του φυσικού μεταλλικού νερού στο πλαίσιο της σήμανσεως και της διαφημίσεως.

38. Επομένως, αντίθετα από τη νομοθεσία στον τομέα των εμπορικών σημάτων σύμφωνα με την οποία είναι απολύτως θεμιτή η χρήση περισσότερων σημάτων για το ίδιο προϊόν, σκοπός του άρθρου 8 της οδηγίας 2009/54 είναι να καθίσταται δυνατή για τον καταναλωτή η πέραν αμφιβολίας αναγνώριση της πηγής και της γεωγραφικής προελεύσεως, όπως αυτές προκύπτουν από την εμπορική επωνυμία του φυσικού μεταλλικού νερού.

39. Είναι σημαντικό, ως εκ τούτου, η αναλυτική σύσταση του νερού να πληροί τις προϋποθέσεις της οδηγίας 2009/54 και να είναι γνωστή στον καταναλωτή, ο οποίος πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσει, από την εμπορική επωνυμία και/ή τη σήμανση της ετικέτας, τα στοιχεία της γεωγραφικής του προελεύσεως.

40. Πράγματι, όπως προκύπτει από την εν λόγω οδηγία, φυσικό μεταλλικό νερό είναι αυτό που ρέει ή αντλείται στην πηγή και του οποίου η σύσταση, η θερμοκρασία και τα άλλα ουσιώδη χαρακτηριστικά πρέπει να παραμένουν σταθερά στο πλαίσιο των φυσικών διακυμάνσεων. Όπως υπογραμμίζει η Τσεχική Κυβέρνηση, οι σκοποί της αιτιολογικής σκέψεως 5 της οδηγίας 2009/54 δεν θα ήταν δυνατόν να επιτευχθούν εάν μεταλλικό νερό που έχει τις ίδιες ιδιότητες, έστω και αν αντλείται από διαφορετικά σημεία εξόδου, διετίθετο στο εμπόριο υπό διαφορετικές επωνυμίες.

41. Συνεπώς, η έννοια «φυσικό μεταλλικό νερό» ερμηνευόμενη σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 5 της οδηγίας 2009/54 οδηγεί στη διαπίστωση ότι ο σκοπός του νομοθέτη επιτυγχάνεται όταν ο ορισμός της έννοιας «την αυτή πηγή», κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54, περιορίζεται στο επίπεδο εξόδου του φυσικού μεταλλικού νερού και, επομένως, στην *ανάβλυση* αυτού κατά την έννοια του σημείου 1 του παραρτήματος I της οδηγίας 2009/54.

3. Επί της σημασίας των υδρογεωλογικών στοιχείων για την ερμηνεία της έννοιας «την αυτή πηγή»

42. Για να οριοθετηθεί καλύτερα το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54, επιβάλλεται η εξέταση ορισμένων τεχνικών πτυχών. Για το σκοπό αυτό είναι χρήσιμη η παραπομπή σε μια έκθεση του Γαλλικού Οργανισμού για την υγειονομική διατροφική ασφάλεια (AFSSA)³⁰, την οποία επικαλείται η Επιτροπή στις γραπτές παρατηρήσεις της. Όσον αφορά το υδρογεωλογικό πλαίσιο, προκύπτει ότι το σύνολο των φυσικών μεταλλικών νερών προέρχεται από τη διήθηση μετεωρικών υδάτων³¹ που επανέρχονται στην επιφάνεια μετά από μακριά υπόγεια

30 — Ο AFSSA είναι δημόσιος γαλλικός οργανισμός που συστήθηκε το 1999 μετά την κρίση των τρελών αγελάδων και του οποίου κύρια αποστολή ήταν η εκτίμηση των υγειονομικών και διατροφικών κινδύνων που παρουσιάζουν όλα τα τρόφιμα, συμπεριλαμβανομένου του νερού. Από τον Ιούλιο του 2010, μετατράπηκε στον Εθνικό Οργανισμό για την Υγειονομική Ασφάλεια της διατροφής, του περιβάλλοντος και της εργασίας [Agence nationale chargée de la sécurité sanitaire de l'alimentation, de l'environnement et du travail (ANSES)]. Βλ. κατευθυντήριες γραμμές για την εκτίμηση των φυσικών μεταλλικών νερών από πλευράς υγειονομικής ασφάλειας [Lignes directrices pour l'évaluation des eaux minérales naturelles au regard de la sécurité sanitaire (AFSSA)], του Μαΐου του 2008, διαθέσιμο στη διαδικτυακή διεύθυνση <https://www.anses.fr/sites/default/files/documents/EAUX-Ra-EauxMinerales.pdf>

31 — Η έννοια «μετεωρικά ύδατα» αποτελεί υδρολογικό όρο και προσδιορίζει το νερό που βρίσκεται στο έδαφος (σε γεωλογική κλίμακα) για μεγάλο χρονικό διάστημα και προέρχεται από τις βροχοπτώσεις. Το μετεωρικό νερό αποτελείται κυρίως από υπόγεια ύδατα, ενώ οι λοιπές προελεύσεις των υδάτων δεν ασκούν σημαντική επιρροή στον υδρολογικό κύκλο. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. <http://www.aquaportail.com/definition-12538-eau-meteorique.htmlxzz3QIVmcjAt>

διαδρομή³². Τα υπόγεια ύδατα κατεβαίνουν λόγω βαρύτητας έως ότου συναντήσουν κάποιο εμπόδιο στην κάθετη διείσδυσή τους³³ και συσσωρεύονται στους πόρους και τα κενά του υπεδάφους (υδροφόροι ορίζοντες)³⁴ από τα οποία ρέουν πλευρικά. Όταν το υδραυλικό φορτίο στην κορεσμένη ζώνη του υδροφόρου ορίζοντα γίνει μεγαλύτερο από αυτό που επικρατεί στα πιθανά σημεία εξόδου, το υπόγειο νερό ρέει από τις φυσικές διεξόδους που είναι οι *πηγές*. Στην έκθεση αυτή γίνεται επίσης αντιπαράθεση μεταξύ της έννοιας «υπόγειο στρώμα»³⁵ και της έννοιας «υδροφόρος ορίζοντας»³⁶ για τους σκοπούς του καθορισμού της γεωλογικής δομής των εν λόγω υδάτων.

43. Αυτό που κατ' εμέ είναι καθοριστικό για την ανωτέρω προτεινόμενη ερμηνεία της έννοιας «την αυτή πηγή» είναι, αφενός, η διαπίστωση ότι «οι υδρογεωλογικές καταστάσεις στις οποίες οφείλεται η ανάβλυση των φυσικών μεταλλικών νερών είναι πολλές και συχνά ιδιαίτερα πολύπλοκες»³⁷ και, αφετέρου, η επιβεβαίωση της υπάρξεως μεγάλου αριθμού φυσικών διεξόδων, που είναι οι πηγές, φυσικών μεταλλικών νερών σε σχέση με τα στρώματα υπόγειας πλευρικής συσσωρεύσεως των εν λόγω υδάτων.

44. Επίσης, συντάσσομαι με τον γενικό εισαγγελέα M. B. Elmer ο οποίος εξέφερε άποψη στην υπόθεση *Badische Erfrischungs-Getränke* επί του ορισμού του μεταλλικού νερού³⁸, και φρονώ ότι η απουσία ορισμού για την έννοια «πηγή» είναι αποκαλυπτική της προθέσεως του νομοθέτη. Εάν ο νομοθέτης ήθελε να εξαρτήσει την έννοια της «πηγής» κυρίως από υδρογεωλογικά χαρακτηριστικά όπως η δομή των υπόγειων υδροφόρων οριζόντων, των υπόγειων στρωμάτων ή των σημείων εξόδου, θα ήταν λογικό να της προσδώσει συγκεκριμένο περιεχόμενο. Ωστόσο, η χρήση του όρου «πηγή» στην οδηγία 2009/54 επιβεβαιώνει ότι η έννοια αυτή αναφέρεται περισσότερο σε πλήθος μορφών εξόδου, φυσικών ή τεχνικών, μετά από γεώτρηση, του μεταλλικού νερού³⁹. Αντίθετα, η γεωλογική δομή είναι θεμελιώδης για την ταυτοποίηση του φυσικού μεταλλικού νερού αυτού καθεαυτό και των χαρακτηριστικών του.

45. Για τον λόγο αυτό, ανεξαρτήτως της υδρογεωλογικής διαμορφώσεως του εδάφους απ' όπου εξάγεται το νερό, κρίσιμο στοιχείο για τον καθορισμό της έννοιας «την αυτή πηγή» εξακολουθεί να είναι η ταυτότητα του φυσικού μεταλλικού νερού.

46. Πράγματι, τα φυσικά μεταλλικά νερά προσδιορίζονται σε σχέση με τη χημική τους σύσταση με μία μοναδική ταυτοποιημένη ανάβλυση (σε αυτό άλλωστε βασίζεται και η διάκρισή τους σε σχέση με τα νερά που καθίστανται πόσιμα μετά από κατεργασία και τα οποία έχουν ακριβώς την ίδια χημική σύσταση)⁴⁰. Έτσι, για τον καταναλωτή είναι σημαντικό η ίδια εμπορική ονομασία να αφορά το αυτό φυσικό μεταλλικό νερό. Υπό αυτή την οπτική γωνία, το κριτήριο το σχετικό με την υδρογεωλογική δομή ενός υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα κατά την οδηγία 2009/54, ενός υπόγειου στρώματος ή ενός υδροφόρου ορίζοντα κατά την οδηγία 2000/60 υπό την επιστημονική έννοια του όρου δεν είναι

32 — Τα μετεωρικά ύδατα διηθούνται εις βάθος χάρις στη «μικρή» διαπερατότητα ορισμένων πορώδων βράχων (άμμος, ψαμμίτες) και τη «μεγάλη» διαπερατότητα σκληρών βράχων, οι οποίοι αν και δεν είναι διαπερατοί, εμφανίζουν ρωγμές ή διακλάσεις. Βλ. έκθεση του AFSSA, όπ.π.

33 — Όρος που αναφέρεται σε αδιαπέρατο στρώμα, κλείσιμο ρωγμών ή διακλάσεων.

34 — Υπό την επιστημονική έννοια του όρου.

35 — Στρώμα ως έννοια στατική, σύμφωνα με τον ορισμό του λεξικού: φυσική συσώρευση μεταλλικής ύλης, στερεάς ή υγρής. Η έκθεση του AFSSA συνιστά να αποφεύγεται η χρήση του όρου αυτού στον τομέα των υπογείων υδάτων και προτείνει να αντικαθίσταται από τον όρο «υδροφόρος ορίζοντας». Βλ. έκθεση AFSSA, όπ.π., σ. 66.

36 — Ο υδροφόρος ορίζοντας υπό την επιστημονική έννοια του όρου αντιστοιχεί, σύμφωνα με την έκθεση του AFSSA, συγχρόνως σε μια ιδιαίτερη γεωλογική δομή ως υπόγεια διαδρομή και σε μια δυναμική διαδικασία, καθόσον καλύπτει τη ροή του νερού με τη δαίαιτά του, τις συνθήκες του, τα όριά του και τις αρχικές και τελικές συνθήκες του.

37 — Έκθεση του AFSSA, όπ.π., σ. 15, σημείο I.

38 — C-17/96, EU:C:1997:244, σημεία 16-17.

39 — Βλ. άρθρο 8, παράγραφος 3, της οδηγίας 2009/54, σύμφωνα με το οποίο οι όροι «πηγή» και «τόπος εκμετάλλευσης» χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Όσον αφορά την εκμετάλλευση των πηγών, βλ. άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας· όσον αφορά την προστασία της πηγής, βλ. άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας· βλ. επίσης παράρτημα II, σημείο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2009/54.

40 — Ως προς τα τρία είδη εμφιαλωμένου νερού, ήτοι τα μετά από κατεργασία πόσιμα νερά, τα φυσικά μεταλλικά νερά και τα νερά από πηγή, βλ. την ανάλυση που είναι διαθέσιμη στη διαδικτυακή διεύθυνση: <https://www.anses.fr/fr/content/eaux-conditionn%C3%A9es>

καθοριστικό καθεαυτό, εφόσον αυτό που επηρεάζει τη σύσταση του νερού είναι η γεωλογική διαδρομή προς την επιφάνεια της γης. Συνεπώς, ως «πηγή» κατά την έννοια της οδηγίας 2009/54 νοείται μία ή περισσότερες εξοδοί φυσικές, ή και τεχνικές μετά από γεώτρηση, απ' όπου ρέει νερό ίδιο κατά την έννοια του παραρτήματος I της οδηγίας 2009/54.

47. Σε κάθε περίπτωση, υπενθυμίζω ότι η εκμετάλλευση του φυσικού μεταλλικού νερού κατά την έννοια της οδηγίας 2009/54 όπως παρουσιάζεται στην έξοδο δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο άλλης κατεργασίας πλην του διαχωρισμού των ασταθών στοιχείων ή των ανεπιθύμητων συστατικών⁴¹. Επιπλέον, το σημείο 3 του τμήματος I του παραρτήματος I της οδηγίας 2009/54 ορίζει ότι «[η] σύσταση, η θερμοκρασία και τα άλλα ουσιώδη χαρακτηριστικά του φυσικού μεταλλικού νερού πρέπει να παραμένουν σταθερά μέσα στο πλαίσιο των φυσικών διακυμάνσεων. Ειδικότερα, δεν πρέπει να μεταβάλλονται από τις ενδεχόμενες διακυμάνσεις της παροχής». Η άποψη αυτή έρχεται προς επίρρωση της θέσεως σύμφωνα με την οποία καθοριστική για τη διατήρηση του σκοπού του σχετικού με την προστασία των καταναλωτών είναι η σύσταση του νερού και όχι η δομή της γεωλογικής αναβλύσεως του νερού.

48. Εξάλλου, επισημαίνω ότι το γεγονός ότι το νερό προέρχεται από τον ίδιο υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα ή το ίδιο υπόγειο στρώμα είναι όρος αναγκαίος, αλλά όχι ικανός, για να θεωρηθεί ως το αυτό φυσικό μεταλλικό νερό. Έτσι, νερά ίδια από χημικής απόψεως τα οποία όμως έχουν χωριστή υδραυλική και γεωλογική προέλευση δεν αποτελούν το αυτό φυσικό μεταλλικό νερό.

49. Κατόπιν των ανωτέρω, εκτιμώ ότι ως «φυσικό μεταλλικό νερό προερχόμενο από μία και την αυτή πηγή» κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54 νοείται το νερό που αναβλύζει από μία ή περισσότερες φυσικές ή τεχνικές, μετά από γεώτρηση, εξόδους και προέρχεται από τον αυτό υδροφόρο ορίζοντα, εφόσον το εν λόγω νερό έχει τα αυτά χαρακτηριστικά τα οποία παραμένουν σταθερά σε όλες τις, φυσικές ή τεχνικές, μετά από γεώτρηση, εξόδους μιας πηγής, στο πλαίσιο των φυσικών διακυμάνσεων. Αντίθετα, τα μεταλλικά νερά που αναβλύζουν από πολλές, φυσικές ή τεχνικές, μετά από γεώτρηση, εξόδους και που έχουν κοινό υδροφόρο ορίζοντα, αλλά των οποίων οι χημικές ιδιότητες δεν είναι ίδιες σύμφωνα με τα κριτήρια που απορρέουν από το παράρτημα I της οδηγίας 2009/54, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως προερχόμενα από μία και την αυτή πηγή.

V – Πρόταση

50. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την ακόλουθη απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Vrhovno sodišče:

Ως «φυσικό μεταλλικό νερό προερχόμενο από μία και την αυτή πηγή» κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 2009, σχετικά με την εκμετάλλευση και τη θέση στο εμπόριο των φυσικών μεταλλικών νερών, νοείται το νερό το οποίο αναβλύζει από μία ή περισσότερες φυσικές ή τεχνικές, μετά από γεώτρηση, εξόδους και το οποίο προέρχεται από τον ίδιο υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα ή το ίδιο υπόγειο στρώμα, εφόσον το νερό αυτό διαθέτει τα αυτά χαρακτηριστικά που παραμένουν σταθερά σε όλες αυτές τις φυσικές ή τεχνικές, μετά από γεώτρηση, εξόδους, στο πλαίσιο των φυσικών διακυμάνσεων.

41 — Βλ. άρθρο 4 της οδηγίας 2009/54.